

08425

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA

XLII. ÉVFOLYAM

3-4.
SZÁM

1945 JÚL.—AUG.

Főszerkesztő

VÁMSZER GÉZA

Felelős szerkesztő

WOLFF SÁNDOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
CLUJ-KOLOZSVÁR, BRASSAI-UTCA 7.

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET HAVI FOLYÓIRATA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Jókai-utca 2. II. em.

Előfizetési ára 1945 május--december havára 1500 lej, május--augusztus havára 750 lej. Az egyesület tagjainak ugyanarra az időre 1000, illetőleg 500 lej. — Egy-egy szám bolti ára 200 lej.

TARTALOM

Tulogdy János: A falusiak természetjárása . . .	33
Györke Márton: Négy nap a Biharban	36
Ineze Andor: A folyóvizek munkája a tájban . .	43
Ifj. Xántus János: Óvóhelyről — óvóhelyre . . .	47
X. J.: Turista notesz	50

BCU Cluj / Central University Library Cluj

H Í R E K

Halottaink: Sándor József, Dr. Ferenczi Sándor (T. J.) — Forrásaink — A vidéki sport-egyesületek — Kirándulás a Kelemen-havasra A kolozsmegyei Borsavölgy helynevei (T. J.). . .	51
--	----

EGYESÜLETI ÉLET

Menedékházaink — Nyári kirándulásaink — Az ENKE tisztikara — Pályázat kirándulás leírására	53
--	----

<u>Szerkesztői üzenetek</u>	56
---------------------------------------	----

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA

FŐSZERKESZTŐ: VÁMSZER GÉZA • FELELŐS SZERKESZTŐ: WOLFF SÁNDOR

A falusiak természetjárása

A természetjárás lényegéből és céljából következik, hogy a természetjárók kirándulásaik során gyakran fordulnak meg falvakban, sőt gyakran valamelyik falu felkeresése a kirándulás célja, hogy annak műemlékeit, lakóinak népviseletét, háziiparát, vagy közvetlen közelében levő természeti szépséget, váromot, stb. tekintsenek meg, vagy éppen éjszakázni kénytelenek a faluban.

A demokratikus átalakulás megköveteli, hogy a falusiakat is igyekezzünk bevonni a természetjárók közösségébe, hogy nekik is részük legyen mindazokban a testi és szellemi javakban, amiket a természetjárás nyújt az egyénnek és a közösségnek egyaránt. A Népi Sportszervezet — Organizația Sportului Popular —, melynek öt csoportja közt az utolsó, de egyik legnagyobb értékű a „falusi bizottságok” megszervezése, minden bizonnyal ezt a célt is maga elé fogja tűzni.

A cél elérése kettős munkát követel. Először is a városi természetjáróknak, természetjáró csoportoknak úgy kell falun, a falusiak közt viselkedniük, olyan példát kell minden esetben mutatniuk, hogy az kiváltsa bennük a természetjáróknak és a természetjárás céljainak megbecsülését és így az utánuk menők is szeretettel látott vendégek lesznek. Ezután szinte észrevétlenül fel fog ébredni a falusiak lelkében is a vágy, hogy ők maguk is természetjárók legyenek, hogy maguk körében is megszervezzék a mozgalmat, ami a második és a tulajdonképpeni cél.

Lássuk először a munka első felét. Össze kell foglalni egészen röviden azt, hogy mikre kell a városi természetjáróknak falun, falvak közelében kirándulásaikon vigyázniuk.

Lekiesinylő, fölényeskedő magatartás a falusiakkal szemben a legelítendőbb dolog. Köszöntsük mi, a vendégek a falusiakat.

A városi természetjáróknak kímélni kell a falusiak termőföldjeit, vetéseit, gyümölcsfáit, állatait.

Itatóvályús csorgók alatt nem szabad kezet mosni, főképpen nem szappannal, mert a szappanos vízből „nem iszik a jószág”. A kulaesba kell vizet venni és azzal mosdani meg az utolsó vályú kicsordulója mel-

lett. (A vályúban, a vályúból kifolyó vízből mosdani, sőt inni is láttam városi természetjárókat!)

Nem szabad az étkezőhelyen ételhulladékot, papírt, konzervdobozokat hagyni. Ahol van már tűzhelynyom, azt kel felhasználni és a legnagyobb elővigyázattal kell tüzet rakni.

Nem szabad falvakon hiányos öltözetben (férfiak meztelen felsőtesttel, nők fürdőruhában!) végigvonulni. Az ilyenek előtt nem nyílik meg szeretettel a falusiak otthona.

Ugyancsak nem szabad nem templomhoz illő viseletben (ingben, kigombolt ingben, felgyűrt ingujjal stb.) templomba bemenni, sem istentisztelet alkalmával, sem máskor, természetesen istentisztelet alatt fényképezni sem szabad.

A magatartás beszállásoláskor példátmutató legyen: rend, tisztaság maradjon a természetjáró után. A házi munkákban való segítséssel, fényképfelvételből másolat küldésével, köszönő levéllel toldhatjuk meg esetleg fizetéssel is lerótt hálánkat.

Igy kedveltethetnők meg a falusiakkal a városiak természetjárását, így is közeledhetnek a város helyes úton a faluhoz.

A városnak a faluhoz való közeledésében két jelentős kezdeményezés történt ebben az évben. Az egyiknek elve ez: „Teremtsük meg a falusegítő új, népi természetjárást!” (Az „Igazság” 1945 május 2-i számából.) Ennek során városokból főképpen munkáscsoportok vasárnapi kirándulásaik során felkeresik a falvakat és ott a szakmunkások segítőkezet nyújtanak a falusiaknak, aminek a természetjárók megkedveltetésében nagy szerepe lesz.

A második mozgalom eredményeképpen a városi tanulók a nyári szünetben kimennek a falvakba, hogy ott a falusiak munkájában segítkezve hasznosan és egészségesen töltsék a szünetet. Így megismerik, részesei lesznek a falusi ember nehéz, életmegtartó munkájának, barátságot kötnek egymással. Pihenő napjaikon, együttes sétáikon a község környékére a természetjárást is megkedveltethetik a városi ifjak falusi barátaikkal. Folytatása kell legyen ennek az, hogy a falusi ifjak csoportjai keressék fel a várost és ott városi barátaik vezetésével ismerkedjenek meg a városból azzal, ami jó hatással lehet rájuk.

Igy kapcsolódik ez a mozgalom a természetjáráshoz.

Lássuk a munka második részét. Hogyan lehet a falusiakat bevonni a cselekvő természetjárásba?

Elgondolásom az, hogy az ENKE kolozsvári központjának, a megalakuló vidéki osztályoknak, más, városi természetjáró egyesületeknek kirándulásokat kellene rendezniük a környékbeli falvakba, előre megbeszélve az ottani sportbizottságok vezetőivel. Ekkor a falu ifjúsága csatlakoznék a városi természetjárókhoz és együtt tennék meg a kirándulást a falu környékén. Ezt az alkalmat fel kellene használni arra, hogy a kirándulás vezetője a természetjárás lényegéről, jelentőségéről, — főképpen a falusiakra való tekintettel — tájékoztassa a falusi ifjúságot. Ismertetné a falu környékének történeti vonatkozásait, természeti szépségeit, természeti kincseit. Igyekeznek a

falusiakat megtanítani arra, hogy ne csak nézzenek, hanem lássanak. Öntudatosítaná a természet szeretetét bennük, kedvet teremtene, hogy máskor is együtt s azután külön is a megalakult helyi csoport rendezzen kirándulásokat.

Az ilyen együttes kirándulásoknak igen jó hatása lesz a város és a falu egymásratalálásában, mert igaza van Hermann Antal néprajztudósnak, az EKE egykori nagy természetjárójának, amikor ezt mondja: „A természet ölen eltűnnek a mesterséges különbségek: mindnyáján emberek és testvérek vagyunk“, és „A lelkeket semmi sem hozhatja könnyebben közelebb egymáshoz, mint a természet szépségeiben való együttes gyönyörködés.“

E sorok írója a természetjárás nagy jelentőségét többször hangoztatta (meg is írta a Turisták és cserkészlet könyvében és az Erdély 1936. évfolyamában), mert „összehozza a különböző társadalmi rendeket, közelebb visz a nép lelkéhez, a várost és a falut közelebb hozza egymáshoz. Mindezeknek az állam életére, gazdasági viszonyaira is felbecsülhetetlen jelentősége van.“

A falusi kirándulási kedv és szervezet alapját tulajdonképpen a falusi elemi iskolában kellene lerakni. Elsősorban a tanítónak kellene a kirándulások vezetőjének lenni. Már az elemi iskolai kirándulásokon kellene megkedveltetni a gyermekekkel, hogy a városi természetjárók által készített útjelzések után maguk igyekezzenek eljutni a célhoz, ránevelni a forrásfoglalások jelentőségére és arra, hogy kímélik, ápolják a természetjárók alkotásait. Egy várrom multjának elmesélése meggyőzné az ifjakat, hogy milyen vétek rongálni a várromokat.

A természetvédelemre nevelésnek is az elemiben kell megkezdődni. Helyes kezdő lépés erre „a madarak és fák napja“-nak megünneplése.

A falusiakban megvan a természetszeretet, csak öntudatosítani kellene. Ehhez a helyes út a természetjárás.

Nehézség az, hogy mivel a falusi ember kora tavasztól késő ősziig helyhez kötött a természetben végzi testi munkáját, nem érzi úgy a szükségét a természetjárásnak, mint a gyárban, vagy műhelyben dolgozó testi és asztal mellett dolgozó szeleimi munkás. A szénagyűjtés és aratás közti 2—3 hét mellett a vasárnapok lennének felhasználhatók természetjárásra, mikor a természetben egyszerű istentiszteletet is lehetne tartani. Télen szabad a falu ifjúsága. A magukfaragta, vagy gyári sível megmutatták már a falusi ifjak a természetjárásra, sőt versenyre való rátermettségüket.

Látogatottabb vidékeken a városi természetjárókat vendégül látó házak megszervezése, vezetőknek kiképzése még kenyérkereseti lehetőséget is biztosíthatna egyeseknek.

Gyönyörű célja tehát a természetjárásnak, hogy a városi természetjárók mozgalmába bekapcsolja a falusiakat, hogy a természet szeretetében, egymás megbecsülésében egyesüljenek a természetben való gyönyörködésért, a testi és lelki felüdülésért.

Ebben a munkában oroszlánrészt kell vállalnia egyesületünknek, hogy igazán méltó legyen új nevére, az Erdélyi Népi Kárpát Egyesület névre.

Tulogdy János

Négy nap a Biharban

Mottó: *Ha együtt indultok, úgy menjeteK végig,
S ne hagyj el társadat, akármí törtéNIK.*

Czárán Gyula

Hogy melyik túrám szerzett legtöbb örömet, melyikre emlékezem legszívesebben, nehezen tudnám megmondani, nehezen tudnék választani, mert a természet mindig megragad, mindig hálás áhitattal tölt el, bárhol is találkozom véle. Itten nincs maró irigység, torzsalkodó gyűlölködés, de van fönséges idegnyugtató csönd, mit csak a hegyipatak halk fecsegése, madarak élénk csevegése szakít meg olykor, a sziklaóriások pedig hangtalanul is beszédesen figyelmeztetnek az Örökkévaló mérhetetlen nagyságára és az ember erőtlen kicsinységére.

Most nem tudom, miért, az az igazán felejthetetlen négy nap jut leg hamarább eszembe, amelyet ezelőtt két évvel másodmagammal a Biharban töltöttem el. Talán azért, hogy nem régen volt az évfordulója, talán azért, hogy a Bihar, ez a sokszor, legtöbbször szeszélyes, kiszámíthatatlan hegycsoport ez egyszer megemberelte magát, nem burkolódzott köd- és esőfátyolba, hanem engedte, hogy szépségében zavartalanul gyönyörködhesünk.

1.

1938 június 26-án startoltunk *Jád-völgy* állomásról természet hátizsákokkal, nem gyalog, hanem kényelmes sínautón, aminek azonban megvolt az a hátránya, hogy a *Jád* vize mentén a legszebb tájrészletek mellett haladtunk fölfele, az autó tetőzete miatt inkább csak sejtettünk, mint láttunk valamit beülnök. Így észrevétlenül suhantunk el a *Lája*, *Szerenád* és *Jádolina* vizesése mellett is, legfeljebb a *Jád* vizének itt-ott harsogóbb hangja árulta el, hogy ott valami rendkívüli rejtőzik. Meg kellett elégednünk az égnek meredő fenyőknek kocsinkba áradó tüdőtagító, balzsamos illatával.

Olyan gyorsan haladtunk, hogy egyszer csak az 1100 m magasan fekvő fenyőkoszorúza *Biharfüreden* találtuk magunkat. Az autó a fényes Imperiai szálló előtt állott meg, mi azonban a telep keleti felében lévő Csodaforrás mellé telepszünk és minthogy a nap is éppen a fejünk felett jár, nemsokára előkerülnek a tömött hátizsákból az ízes hazai falatok. Az ebédet a forrás jéghideg vize zárja be, ambár útitársam egy pohár hideg sör után áhltozik.

Délután három óra tájban búcsúpillantást vetünk Biharfüredre, felkerekedünk és nekiindulunk a kb. 300 m-rel magasabban fekvő *Sasok szérűjé*-nek, ahová jócskán megizzadva érkezünk föl, de fáradságunkat bőven kárpótolja az élénk táruLó tájkép szépsége. Szemben az 1700 m-es *Bocsásza* sziklafala, oldalában a kísérteties *Ördögmalom* vizeséssel, előttünk és alattunk a mélyben a vadregényes *Dragán-völgy* nyúlik el hosszan, jobbra nyugaton hívatólag int felénk a vidám *Pojéni* 1627 m-es csúcsa. Egy kis pihenő után meg is indulunk feléje és változatosan szép gerincvonulaton, ősfenyvesen, fenyőövezte tisztásokon át haladva, közben a tájban gyönyörködve, eljutunk a tetőre. Fenséges kilátás tárul élénk: a távolban a *Fekete-Körös* kanyarog

alattunk, mögötte a *Halmágyi* és a *Kodrumona* hegy vonulatai húzódnak, még távolabb igen jól kivehető a *Nagy Magyar Alföld* szélesen elterülő síksága. Visszatekintve, még egyszer látható a fenyőrengeteg mélyében Biharfüred üdülőtelepe, Czárán Gyula egykori kedves pihenőhelye.

Innen is tovább kellett mennünk. Elindultunk a mogorva *Bohogyó* felé; útközben megcsodáljuk egy közeli völgykatlanból merészen kiemelkedő *Golgota* sziklavárát. Most az előttünk álló hegy nyergén az úton *Budurásza* felől jövő szekereket veszünk észre, amint lovaikat pihentetik, etetik. Hozzájuk tartunk és kérjük őket, hogy zsákjainkat a *Hidegkútig* vigyék el, de mereven elutasítanak, még a pakk dohány sem lágyítja meg szívüket. Ez egy kicsit elkedvetlenít bennünket, az idő is rohamosan fogy, későre jár, tanácsot tartunk, mitévők legyünk. Amint töprengve, tanácskozva a *Bohogyó* oldalának

A Csodaforrás.

Az oncsászai Csontbarlang bejárata.

tartunk, észre sem vesszük, hogy a közelünkben legelésző négy bivaly egyike ellenséges magatartást tanúsít velünk szemben. Ijesztően ránk meredő tekintetét, szörnyű ábrázatát előbb nem vettük túlságosan komolyan, csak akkor rettentünk meg, amikor rémes bögéssel és előreszegzett fejjel egyenesen nekünk rohant. Mi sem voltunk restek és szégyen a futás, de le az útról, be a jobbra elterülő borókásba. Itt azonban csak botladozva, bukácsolva haladhattunk, de haladni kellett, mert ha megálltunk és visszaneztünk, újra felénk iramodott a rusnya dög. Végre egy magányos nagy fenyőhöz érkeztünk, az jó menedéknek látszott, ott meglapultunk és lapultunk jó ideig, csak sokára mertünk előjönni és a gerincútra óvatosan visszakanyarodni, nehogy újra megkeressen a fekete rém.

A mai napra a mottó bevált, egymást nem hagytuk el, de elhagyott hűtlenül útitársam látcsöve, amely a nyakamban lógott, de a nagy iramodásban elragadta tőlem valamelyik boróka fölmeredő kapzsi karja. Hiába keresgéltem azután a bokrok között, nem bírtam ráakadni. Még nagyobb baj volt, hogy a bivaly-körjátékkal és a látcső-kereséssel sok időt elvesztegettünk, késő dél-

után lett, éjjeli menedék után kellett néznünk, mert itt a *Bohogyón*, amott a *Nagyhavason* az éjjelezésre semmi alkalmas hely nincsen. Elhatároztuk, hogy leereszkedünk a keleti völgykatlanba, ott bizonyára akad embernek való szállás. A völgy derekán egy itatónál egy csobánra akadunk, kérdésünkre elmondta, hogy kalibája lent a völgyben van, szívesen lát éjtszakára. Megnyugodva indultunk fölkeresésére, meg is találtuk egy szép tisztáson, hővizű forrás közelében. Nem sok idő múltán házigazdánk is megérkezett a nyájjal és egy kollégájával, így aztán négyen rendezkedtünk be a kaliba-hotelben. Fenyőágot szórtunk a földre, reá takaróinkat terítettük szét; lábunk előtt főtt a teavíz, készült a vacsora. Utána még sokáig elbeszélgettünk szállásunk előtt, mígnem gazdánk figyelmeztetett, hogy jó volna lenyugodni.

Éjjel egyszerűen csak arra ébredünk, hogy odakünn nagy vihar tombol, a bihari szélvész csak úgy tördeli a fákat, az eső meg nem is esik, hanem ömlik és ráadásul az esti tűz zsarátjából újraeledő lángok vígan nyaldossák kalibánk egyik falát. Szerencsére kéznél a víz, a korsó, hamarosan megfékezzük az egyik pusztító elemet. Útitársam most adott igazat nékem, hogy a gerincerői a völgybe szállást erőltettem; igazán nem tudom, mivé lettünk volna, ha a tetőn maradunk.

2.

Másnap korán kelünk, de házigazdánkat már munkában találjuk, reggeli után búcsút veszünk tőle és újra nekiindulunk tegnapi tragikomikus esetünk színhelyére. Abban szerencsénk volt, hogy a hős támadóval nem találkoztunk újra, de az elhullatott látsóvet most is hiába kerestem, úgy elrejtőzött, hogy nem akadtam nyomára. Kárpótlásul megmásszuk a *Bohagyót*, mely a reggeli szép, tiszta időben még pompásabb kilátást nyújt a Körös völgyére és egész Biharra. Azután lassú meneteléssel az előttünk hosszan elterülő *Nagyhavas* tetejére (1693 m) érkezünk, ahol jéghideg forrás vár már reánk; úgy is hívják: Fántána rece, vagyis Hidegforrás. Ez különben a Dragán legfőbb forrása.

Itten egy kis pihenőt tartunk, aztán folytatjuk utunkat és nemsokára az *Egettőkőhöz* érkezünk. Mielőtt innen, a Szamos és Körös vízváltójáról leereszkednénk, körülnézünk a tájékon, a nap szikrázva süt: szemben velünk a *Varasó* fenyősapkás orma van, jobbra a *Bulz* üde völgye látszik fantasztikus szikláival, balra a *Kucsuláta* és vele szemben a *Belvedere* sziklafala izzik a forró napsütésben. Egészen távol a Bihar egyik jellegzetes útmutatója, a vörös omladékos *Ruzsinoasza*, a *Galbina* rejtélyes völgyei, a látóhatárt a *Cucurbeta Nagybihar* 1849 m magas, hófoltokban még bővelkedő vonulata zárja be.

Nehezen tudunk megválni ettől a ritkaságú tájképtől, végre mégis el kellett indulni, mert a nap nem volt hajlandó a mi kedvünkért megállni. A *Varasó* pázsitos medencéjére ereszkedünk alá. Ez a hely a rengeteg zombolyáról (dolina) nevezetes, amely azt mutatja, hogy a felszín alatt üregek, esetleg összefüggő barlangok vannak. Nemsokára eljutunk a völgynek *Pádis* felőli torkolatához és rátalálunk az erdészházból jövő piros-fehér útjelzésre, amely a Bihar legérdekesebb helyére, a *Szamosbazárba* vezet.

Sokáig jártunk a tűző napon, ezért mielőtt a Szamosbazár hatalmas fenyvesek közé rejtett világába belépünk, egy fa árnyékában pihenőt tartunk. Utunk szép szálas fenyvesen visz át, majd egy mély patakmederhez érkezünk, meredek sziklafalak mentén, keskeny kigyózó ösvényeken jutunk egyre lej-

jebb, míg egy forduló után elénk toppan a *Babylon kapuja*, amely innen megközelítve valóban a *Szamosbazár*nak, a Bihar-hegység e legváltozatosabb tájának főportáléja. Kénytelenek vagyunk hátizsákunkat egy kőszikla őrizetére bízni, mert az alattunk tátongó, szédítő mélység fölött még teher nélkül sem veszélytelen a járás; könnyen behuppan az ember, egyensúlyát veszelve, az aiant zúgó-zuborgó patakba. Semmiképpen sem kívánatos dolog.

Ezért csomag nélkül indulunk neki, hadd lássuk, mit rejteget a kapu. Óriások országában érezzük magunkat, ott lehetnek ilyen hatalmas méretek, ott van szükség ilyen rettenetes nagyságú kapura és olyan óriási csarnokra, amilyen a kapun átjutás után bennünket befogad. Körülbelül 60 méter hosszú, 30 méter széles, magassága pedig néhol az 50 métert is eléri. Benne vagyunk a Szamosbazár legnagyobb barlang-csarnokában, az *Aragyász*-ban, amelyet

Szamosbazár, Babylon-kapuja.

A Hidegkút.

kétoldalt széles sziklapadok díszítenek, közepén a patak, itt-ott a barlang fehér falában üregek tátonganak, ezek a katakombák fülkéi, amelyekben ősi, kihalt állatok csontmaradványai találhatóak nagy számban. A barlangnak, melyet a kis patak formált ki, természetes világítása van, mert óriási kapuján elég fény árad beléje, de a magas vízállás miatt nem mehettünk rajta végig, hogy a patak napfényre jutását is szemügyre vehessük az úgynevezett *Fortuna-ligetben*; de meg csomagjainkat sem hagyhattuk olyan sokáig a tehetetlen kősziklára bízva, tehát visszatértünk, a patakmeder egyik száraz ágában letelepedtünk, hogy szemünk gyönyörűsége után prózaibb gyönyörökben is legyen részünk: nekiláttunk és alaposan megebédeltünk.

Ebéd után a *Nagypáholy* kilátójára, a *Belvederére* akartunk eljutni, de ez a tervünk sem sikerült, minthogy az útjelzés az ősfenyvesen át igen hézagossá vált és nem kockáztathattuk a vadonban való eltévedést, pedig a kilátás a Nagypáholyból részben kárpótolt volna azért, amit a nagy víz miatt kénytelenek voltunk kihagyni. Estére azonban mindenáron a Szamos völgyébe kellett eljutnunk, mert a ponori erdészházban akartunk meghálni. Így aztán

az utunkba eső első völgyön nekiláttunk a leereszkedéshez, ami könnyebbnek látszott, mint a vadon erdőn át följutni a *Kékmagura* tetejére és onnan alá a Szamoshoz.

A kezdetben szelíd lejtőn folyó patak később mind több és súlyosabb akadályokat „gördített” elénk, úgy hogy néhol akrobata-módra tornáztuk át magunkat hatalmas sziklatuskókon, kidőlt fenyőkön, másutt meg térdigérő vízben kellett gázolnunk a továbbjutásért, de egy jó óra múlva, fárasztó és izzasztó torna árán mégis ienn voltunk a Szamos idillikusan szép völgyében. Ilyen út után végtelenül jól esett a hűvös fürdő a Szamos vizében, utána fölüdülve vágtunk neki utunk e napi utolsó szakaszának. Mindenütt a Szamos mellett maradva, kb. 6 kilométeres gyaloglás után megérkeztünk a ponori erdészházhoz; régi és kedves ismerősünkhöz; rögtön berendezkedtünk a szénapadlason, de vacsoráig, lefekvésig még künn heverésztünk a kert füves pázsitjára és elbeszélgettünk az éppen ott időző albaki emberekkel.

3.

Bár elég korán lefeküdtünk, az előző nap fáradalmi után csak későn ébredtünk föl, úgy hogy csak 9 óra tájban indultunk el harmadik napi programunk lebonyolítására. Eücsút véve a háziaktól és a szép tájéktól, az erdészháztól fölfelé haladunk a Szamos mentében, aztán az *Alun* völgyének változatos fenyvesligetén lassú emelkedéssel tartunk az *Oncásza* felé. Egyszer csak énekszót hallunk, odakiáltunk és nemsokára egy román pásztorral állunk szemben; megtudjuk, hogy négy kisasszonyt kísér éppen az *Oncásza*, a mi úticélunk felé. Hamar megalkuszunk egy kis dohányban és máris a háttán van útitársam még mindig respektábilis súlyú hátizsákja. Így már vidámbabban nézünk a ránkvaró 400 méteres emelkedés elé. Az útbaeső *Aluncseppkőbarlangot* nem szemlélhettük meg alaposan, egyrészt azért, mert *Gligor* bá türelmetlen volt, másrészt a barlangból kiáradó nagy hideg és az előtérben talált rémisztő sár miatt. Pedig ezt a barlangot tudatlan emberek még nem pusztították el, még nem fosztották meg természetadta szépségétől, mégis tovább kellett mennünk, mert az út keményebbik fele még hátra volt. Az ösvény folyton emelkedett, a nap is mind forróbban sütött, sokszor tartottunk pihenőt, hogy egy kissé kifújjuk magunkat. Végre úgy egy óra tájban fölértünk az *Oncásza* festőien szép havasi fennsíkjára és egy forrás mellett déli pihenőt tartottunk.

Délután 3 óra körül volt az idő, amikor az *oncsásza* *Csontbarlang* fölkeresésére indultunk. Háromnegyed órai út után el is jutottunk a barlang lencsealakú szájához, a *Nagy Alun-völgy* keletre néző sziklafalának aljában. Mielőtt bementünk volna, pihenőt tartottunk, mert ebből a barlangból is hideg légáramlat tódult kifelé. Azután leereszkedtünk a földalatti nagy csarnokba, óvatosan lépkedve a mennyezetről lehullott sziklatömbök között, két pásztor kísért bennünket, közülük az egyik most járt itt első ízben. Meglehetősen hideg volt itt a barlangban, de annyira megragadott bennünket a hely rideg fensége (ilyennek képzelheti az ember a pokol tornácát), hogy kezdetben észre sem vettük, később meg ügyet sem vetettünk rá, sőt egy alacsony lebúvón át leereszkedtünk az alsó tárnába, a tulajdonképpeni csontbarlangba, a sok ezer éve kihalt barlangi medve temetkezési helyére. A tudósok azt állítják,

hogy ezeket az állatokat egy elemi erejű árvíz kényszerítette-sodorta ide és az is ölte meg. Meglehet, hogy igazuk van. Hosszabb időzés után visszatértünk a felső terembe, megnéztük az utóbbi évek kutatásainak a helyét; bizonyára sok szép teljes csontvázal találtak innen haza a szakértő természettudósok. Meg is találtuk a falon többek között a bécsi *Schmidl Adolf* és a budapesti *Koch Antal* egyetemi tanár nevét, mindketten az 1870-es években jártak és dolgoztak a barlangban. A környékbeli egyszerű emberek közül régebben kevesen merészkedtek le a barlangba, sokan azt tartják most is, hogy a szánta ördög tanyája és ördög- vagy sárkánybarlangnak nevezik. Végül mi is megelégtünk a látogatást ez ősi világ maradványai között, kiválogattunk egy-két tetszetősebb csontdarabot, aztán visszatértünk a napvilágra, úgy éreztük magunkat, mintha forró katlanba léptünk volna.

A barlang előtt még elméláztunk a több ezer éves multon. Milyen is lehetett az ember élete akkor, különbözött-e sokban kortársától, a barlangi medvéétől? Bizonyára különbözött, mert bármily kezdetleges, de kézbeli fegyvere volt, amellyel támadni és védekezni tudott. És ez a fegyver hatásosabbnak bizonyult az állatok istenadta fegyverénél, fogánál és karmánál, mert nem csupán az ösztön irányította, hanem az értelem is. Ha nem így lett volna, az ember pusztult volna el a létért való harcban, nem a barlangi medve és a többi őszállat.

Ugyanazon az úton visszatértünk az *Oncsásza* szépséges rétvjére, de mielőtt mai programunk befejezésül táborot vertünk volna, megnéztük az oncsásza: *Hódolinát* (Hó-dolina); meg is érdemelte nevét, mert a nagy júniusi hőség ellenére is még havat találtunk benne, annyit, hogy akár hócsatába foghattunk volna. De hó díszelgett a *Tolvajvár* egyik hajlatában kb. 1300 m magasságban is. A Hódolinával szemben, egy csorgó közelében és egy eszténa szomszédságban felállítottuk a sátrunkat, előkészítettük nyugóhelyünket, a nap további részét pihenéssel, lustálkodással töltöttük, hogy a másnapi úthoz, a *Vlegyászához* megfelelő erőt gyűjtsünk. Ugyanezen okból a vacsorára a rendesnél is nagyobb figyelmet fordítottunk, ámbátor eddig is gondunk volt rá.

4.

Útitervünk utolsó napjához értünk. A nap korongja még a bihari hegyek alatt küszködik a homállal, és mi már táborot bontunk, szedelőzködünk, reggelizünk, úgy hogy mire juhász-szomszédaink fölkeltek, mi már utrakéssen állunk. Elkészönünk és lassú tempóban nekiindulunk a *Tolvajkő* oldalán a tetőre. Amint lépésről-lépésre emelkedünk, úgy bontakozik és terjed ki előttünk egy csodálatos panoráma. Most kél föl a nap, a reggeli tiszta levegőben ragyogva világítja meg a látóterület hegyeit, a bihari hegyek egész nagy tömegét.

Útunk most már az előttünk hosszan terpeszkedő *Vlegyászára* állandóan a gerincvonulaton, 1500—1600 m magasságban vezetett a *Nimojásza* tetejéig; innen egy erdőborította hegynyergén letérve, a *Rogozsel* községbe vezető szekérúton az úgynevezett *Hangoskő* közelébe értünk. Egy forrás mellett megállapodtunk, az elragadó kilátásban hosszan elgyönyörködtünk; a tiszta idő lehetővé tette, hogy szemügyre vegyük *Retyicel*, *Béles*, *Bánffyhu-*

nyad környékét, meg *Kalotaszeg* sok községének pirostetejű házát és karcsú templomtornyát. A pihenő alatt egyúttal úgy határoztunk, hogy a folyton fokozódó hőség miatt lemondunk a Vlegyásza 1836 m magas kopár csúcsának megmászásáról; a mai napra még jókora út áll előttünk, egy kissé takarékoskodnunk kell az idővel és erőnkkel. Így hát letértünk a kanyargós szekerűtről és hogy rövidíthessünk, egy elhagyott régi úton indulunk lefelé a völgybe — azt hittük *Rogozselbe*. A völgyben a víz mellett jó gyalogösvény vezetett, amely azonban egyszerre eltűnt; most már nem térhettünk vissza, tovább mentünk, azaz hogy sokszor ugráltunk körül le, köre fel, néha a vízbe is, ahogy lehetett, abban a reményben, hogy egyszer csak elfogy ez a völgy, elfogy a patak és csak kilyukadunk valahová. Valóban jó kétórai mászkálás, csúszkálás után kiérkeztünk a *Szkrind* völgyébe, a *Szekelyó* patakhoz, ahol végre megpihenhettünk.

Már jól benn voltunk a délutánban, amikor tovább indultunk a völgyön lefelé, most már a *Székelyó* patakán gázolva át egynéhányszor, emberekkel is találkoztunk, sőt útitársunk is akad, véle érkezünk *Székelyó* községbe, kb. 7 órára. Invitálására betérünk szépen berendezett otthonába egy kis pihenőre. Két üveg sör feledteti a délutáni botorkálás kellemetlenségeit, a szomszéd gazda szekerébe fog, hogy *Sebesváron* elérjük a gyorsvonatot, vagy a váradi autóbust. Nem volt szerencsénk: a vonat nem állott meg, az autóbusz az orrunk előtt szaladt meg, de megtudtuk, hogy kb. két óra múlva lesz vonatunk. Visszatértünk *Bologa* községbe, be a vendégfogadóba, ahol is négynapos túránk változatos élményei után befejezésül jó étvággyal és jó kedvvel láttunk hozzá tartalmas vacsoránk elköltéséhez; a négy üveg sör is megtette hatását, mert kirándulásunk egyes részleteire vissza-visszatérve, a nehézségekről és fáradalmakról máris csak humorosan tudtunk megemlékezni.

Erre a szép bihari barangolásra mindig szívesen gondolok. Most, hogy fölidézttem, újra elfog a vágy, hogy még egyszer fölkeressem az akkor bejárt helyeket.

Györke Márton

Ki a turista ?

Turista az, aki útra kél azért, mert foglalkozásának egyformasága, gondjainak sokasága közepett álmaiban feltűnik előtte egy olyan szebb világ, melyben zöldebb a fű, kékebb az ég, magasabbak a hegyek, szebbek vagy különösebbek a házak, barátságosabbak az emberek s aki az álmokép eredetijét fáradtságtól vissza nem riadva keresi s mert hiszen e földön élünk, talán soha meg nem találja, de azért jókedvét el nem veszti, hiszen örömét ez a keresés teszi.

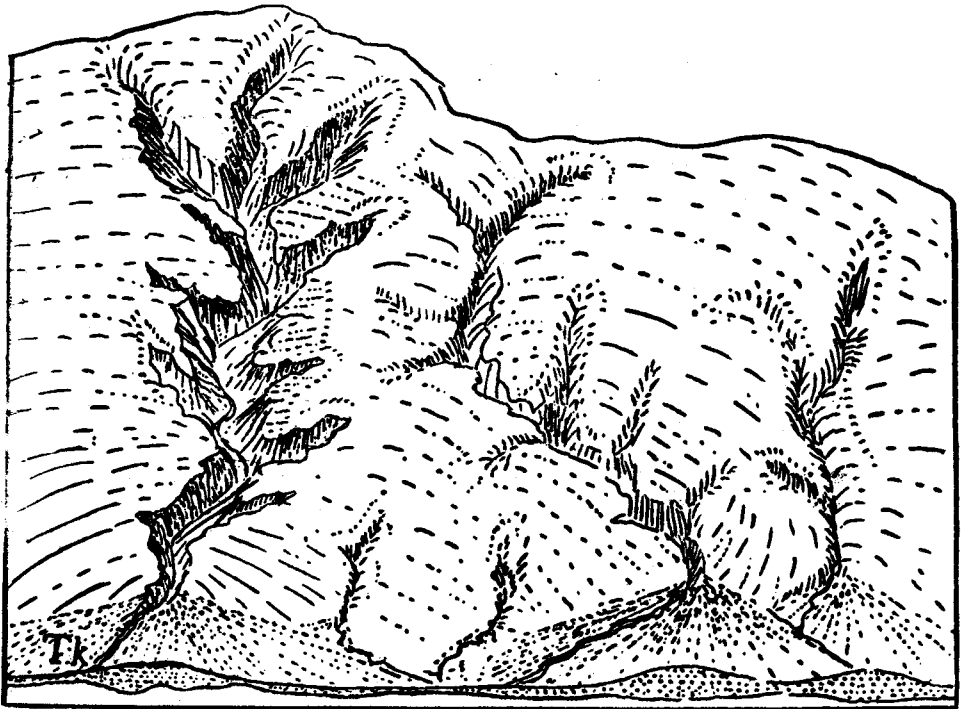
Eötvös Loránd

A folyóvizek munkája a tájban

Mindnyájan azért járjuk a természetet, hogy lelkileg-testileg felüdüljünk és hogy tanuljunk is valamit, ha alkalom van rá. Elsősorban jó megfigyelőnek kell lenni, pedig akárhány természetjáró közönyösen megy el a legtöbbszörrel jobb dolgok mellett. Ne csak a növényeket, állatokat, kőzeteket, várronkokat stb., hanem a felszínformákat is figyeljük meg, már a térképen való könnyebb tájékozódás végett is!

Azt mindenki látja, hogy a legfeltűnőbb felszínforma a völgy, kirándulásainkon mindig fő tájékozódó vonal a folyó ezüst csíkja. Sétáljunk csak ki a Kis-Szamos, a Plecska, a Gorbó-patak völgyébe, hogy meggyőződjünk a folyóvíz munkateljesítményéről. Régen azt hitték, hogy a völgyek a földkéreg hasadékaival csak aránylag későn mutatta ki a tudomány, hogy a völgyek tulajdonképpen a víz munkájának eredményei, tehát nem egyszerűen a hegyek kiemelkedései között maradt hézagok, hanem ellenkezőleg: maga a folyóvíz barázdálja, formálja ki a felszínt. Nehéz ugyan elhinni, hogy egy néhány méter széles folyó több száz méter, sőt több száz kilométernyi szélességű völgyeket faraghasson ki magának, vannak több száz kilométer széles síkságok, pl. a Hindosztán, az Amazonas, a Tisza síkságai, melyek mind a folyóvíz munkájának bélyegét hordozzák magukon. A munka aránytalanul azonban annyira szembeszökő, hogy sokáig nem hitte el senki. Itt is az volt a baj, mint a legtöbb geológiai jelenség magyarázatánál, hogy az ember elhamarkodottan, rövidlátón és természettudományellenesen ítélte, különösen a régi, klasszikus (latinuskodó) iskolai nevelés hatása alatt. Nyugodjunk hát bele, hogy a mi rövid életünk szűk távlata semmiség a földtörténeti mult évmillióihoz képest! Az angol *Hutton* volt az első, aki helyesen fogta fel a folyóvíz hatalmas munkaképességét, tanítása csak a mult század közepén, két másik angol tudós, *Greenwood* és *Beete Lukes* révén ment át a tudományba. A fejlődés gondolata azonban a földrajztudományban is lassan hódított, úgy hogy még 1867-ben is akadt neves német geográfus *Peschel* személyében, aki azt hangoztatta, hogy völgyek csakis a földkéreg szerkezeti vonalain (pl. repedésein) keletkezhetnek. Azóta azonban megszületett a hidrodinamika tudománya és közismertté vált a víz hatalmas munkaképessége és az sem véletlen, hogy éppen két svájci: a francia *Surell* 1841-ben és a német *Rütimeyer* 1869-ben ismertették meg a „művelt közönséggel“ az „erózió alaptörvényeit“. „Erózió“ tudományos nyelven a víz munkáját jelenti. Felismerői pedig azért voltak svájciak, mivel az Alpok hegyvidékeinek, szűk völgyeinek meredek lejtőin a jellegzetes hegyipatakok szébbnél-szebb sorozata zuhog alá, ezeket a tudomány „torrens“-eknek nevezi. Torrenseket természetesen Kolozsvár körül is találunk, szerényebb kiadásban, így például az ú. n. Gálcsere oldallal is ilyen vízmosások barázdálják.

Egyelőre megtanultuk ebből, hogy a víz, mint magával tehetetlen cseppfolyós test, csakis a nehézségi erőnek köszönheti, hogy lefolyik a lejtőn, tehát lejtősödés nélkül nincsen völgy. Amint a rajzból (1. kép) látható, a

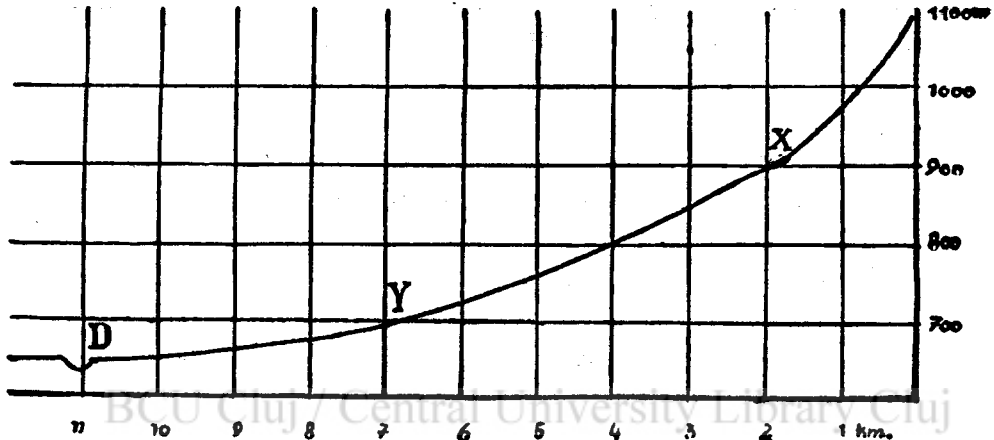
Dr. J. J. J.

1. kép. Hegyi patakok barázdálják a lejtőt.

torrens három részből áll: felül van a vízgyűjtő medence, azután a lefolyó völgyesatorna, melyen a víz alázuhog, de csakis záporok alkalmával (szép időben nincs benne víz); a rohanó patak ilyenkor nagy darab sziklákat ragad magával, ezekből lesz a legömbölyített széli görgeteg, az egészen apró törmelékből pedig a homok. Ahol a lejtő megszűnik, a fővölgybe torkolló patak azonnal lerakja ezt a hordalékát, mivel nincsen már ereje tovább szállítani, és új, n. törmelékkúpot épít. Ezt a rajzon *Tk*-val jelöltem. A nagyobb törmelékkúpon rendszeren falu települ meg, hiszen talaja jó ivóvizet ad. Ilyenen van például a Plecska völgyének nyílásában városunk monostori része, az egykori Kolozsmonostor falva.

Az erózió munkáját azonban még szebben szemlélhetjük nagyobb folyókon a természetjárók által használt részletes (1:25.000, 1:75.000) térképeken. Leolvassuk például, hogy valamely folyó forrásai 1.100 méter magasan erednek. Két kilométerrel lejjebb, *K.* helysénél a völgy 900 méter magasan, öt kilométerrel alább, *S.* helysénél 800 méter magasan van. Innen 4 kilométerre beleömlik a *D.* folyamba, 750 m tengerszint feletti magasságban. Rajzoljuk át kockáspapírosra a folyóvíz szelvényét, úgy hogy 1 cm (1 kocka) 100 km hosszúságot és 100 m magasságot jelentsen, akkor szabályosan ívelő görbét kapunk. (2. kép.) A völgy felső szakasza meredekebben ível, mint az alsó, ez utóbbin ugyanis több törmelékot kell szállí-

tania, de a víz is több, ezért az erózió mindig *visszavágó*, azaz a *D.* torkolati ponttól felfelé halad. Az alsó szakaszon a lejtősődés oly csekély, hogy a folyónak nincs már ereje ahhoz, hogy törmelékét továbbszállítsa, hanem lerakja. A felső szakaszon azonban a bevágódás még javában folyik, a kettő között, a középszakaszon (*K.*) egyensúly van: se törmelékét nem rak le, se be nem vágódik. A völgybevágódás természetesen sohasem haladhat a *D.* pnton alul, mert ez a torkolat; a mellékvölgy mindig magasabban van a fővölgnél. A Kis-Szamos nem vágódhaik mélyebbre a Nagy-Szamosnál, ez pedig a Tiszánál, a Tisza a Dunánál, a Duna pedig a Fekete-tenger

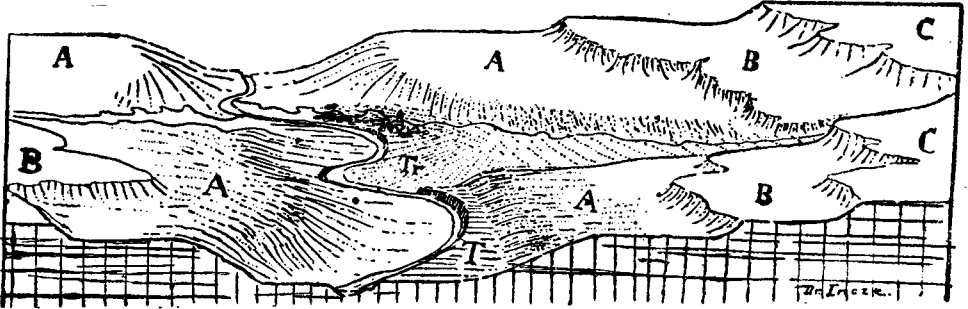

2. kép. A völgy keresztmetszete. A magasságok — a szemléltetés kedvéért — a rajzon túlozva vannak.

szintjénél. Ezt a szintet *Powel* amerikai tudós a múlt század végén, angolul „base level of erosion“ (az erózió alapszintje) elnevezéssel illette. *Philippson* „eróziómeghatározó“-nak, *Hettner* „nívóbázisnak“ mondta, mint ma a románok; magyarul erózióvégpontnak nevezhetjük. A folyóvíz munkája azonban nem merül ki a völgybevágódásban és törmelékiszállításban, hanem a völgy szélesítésében is megnyilvánul, ezt főleg a kanyarulatok segítik elő, mert így a szélesítés nagyméretű s az eleinte V alakú völgy széles, alakú völgytalppá fejlődik.

Semmisem állandó, a fejlődés folytonos és megszakíthatatlan; ez minden természeti jelenség alaptörvénye. Meg kell ezt látni és át kell érezni a természet magasabbrendű szemléletében. Mert mire vezet tulajdonképpen ez a folyamat? A völgyek közötti felszínnek általános pusztulására, lekopására, ami síkságot, *Davis* amerikai tudós kifejezésével „*penepción*“-t hozna létre. Azt az időt, amíg a völgyek közötti felszín tökéletes síksággá tarolódik, *ciklus*-nak nevezzük. A folyó munkaképessége azonban rendszerint megújodik az által, hogy az erózióvégpont lecsökken, például a tenger szintje süllyed vagy a főfolyó mélyebben bevágódik, úgy, hogy vízmennyisége növekszik, mert pl. esősebbé válik az éghajlat, amint az akárhányszor megtörtént a geológiai idők folyamán. Bármint legyen is, az eredmény ugyanaz: a folyó újra bevágja völgyét és a régi eróziófelszín mindenütt *lépcsősen*

függve marad fölötte, a régi meder pedig terraszokat alkot. (Ezekkel most nem foglalkozunk.) A dolog többször megismétlődhetik és így rendszeren több eróziófelszint találunk egymás fölött. Kolozsvárig ellátszik a Bihar-hegység síma tönkfelzine, a hegytetők egyforma magasságban vannak, itt akár lovagolni lehet, ha egyszer már nagy kínnal fölkapaszkodtunk a Hideg-Szamos szűk völgszikátorain. A Déli Kárpátokban, a Retyezátban az egyik felszín 1800—2000 m-en van (3. kép, C), síma, mint az asztal lapja, üde gyeptézők vannak rajta, havasi pásztorkodással; a következő lejjebb van. 1300—1700 m-en, a fenyvesek felső határán, havasi legelőkkel, eszténákkal, ez a juh-tenyésztés színhelye (B); a harmadik 500—1200 méteren, bükkfaerdőkkel és szarvasmarha-legelőkkel (A). Az eróziófelszínek száma a ciklusok számára

3. kép. Az eróziófelszínek terjedelme a magassággal csökken.

nézve ad útbaigazítást és így ismerkedik meg igazán az ember a hegység természetével, hiszen mondtam, hogy ritkán tarolódik le a hegység síksággá, hanem a földkéreg mozgásai legtöbbször új lendületet adnak a folyóvíz munkájának. Ilyen felszíneket találunk a Keleti Kárpátokban is, sőt a Szudetákban, a Cseh-Erdőben, a német Középhegységeken, a Rajnai Palahegységben, a francia Massif Central-ban, Bretagne, Wales hegyvidékén. Csak így magyarázhatók azok a majdnem sík felszínek melyeket a magas hegységek meredek lejtőin nagynehezen fölkapaszkodva, fent a tetőn — nem kis meglepetésre — talál a természetjáró. Ezek azért érdekesek, mert a hegység multjára, életének különböző lekopási szakaszára nézve nyújtanak érdekes adatokat, úgy hogy mintegy történeti okmányok alapján megrajzolhatjuk a hegység hiteles történetét.

Milyen változatos és óriási távlatú történésekre utalnak a kirándulásaink folyamán tapasztalt felszinformák! Ezeknek oknyomozásával foglalkozik egy egész külön tudomány: a földalaktan (geomorfológia). Ez is történelem, a különbség csak az, hogy itten nem évszázadokról, még-csak nem is évezredekéről van szó, hanem évmilliókról; a hiúság és önáltatás pedig ebben a történelemben nem jut szóhoz, minthogy emberi érdek nem fűződik hozzá, ami — ugyebár — nem mindig mondható az úgynevezett „nemzettörténések” munkáiról.

Incze Andor

Óvóhelyről — óvóhelyre

Korszerű kirándulások 1944 nyarán

A természetjáró legtöbbszörre a térben rándul ki, azaz utainak hosszát az elhagyott kilométerek száma jelzi. Olykor azonban, különösen akkor, ha mozgási szabadságát valamilyen áthághatatlan körülmény gátolja, meg kell elégednie azzal, hogy szűk keretekben mozogva, inkább az időben járja meg szokott túráját, s a történeti vagy földtörténeti események ismeretével gazdagítja tudását.

Az elmúlt esztendő nyarán bizony „megnehezuult az idők járása“ felettünk, s az olykor félóránként felüvöltő szirénák pincék mélyére üzték a városból kifelé tartó természetjárót is. A lázas ütemben megkezdett óvóhely-építkezés adott alkalmat e sorok írójának arra, hogy néhány vasárnap és üres hétköznapi óráit arra használja fel, hogy végigrándulja Kolozsvár óvóhelyeit, földrajzi és földtani érdekességeket vadászva a sötét pincemélyeken. Akkoriban ez volt a legbiztonságosabb városnézés, a legnagyobbodalmasabb kirándulás. Az alábbiakban ezekről a hadi, vagy ha úgy tetszik „műrostos“ kirándulásaimról szeretnék röviden beszámolni az Erdély olvasóinak s hozzájárulni némileg városunk földtörténeti múltjának felderítéséhez.

Első utunk a Majális-utca 85. szám alá vezet, ahol a Lélektani Intézet kertjében hatalmas, katonai célokat szolgáló óvóhely épült. A 7 méter mélyben dolgozó munkások, keresztülhatolva a jelenkori törmelék- és személtakaró szemfedőjén, csakhamar elérték Földünk harmadkorából származó miocén korú szürke agyagpalát. E rétegeket a lassú mozgásban, csúszásban levő házsongárdi oldal erősen megzavarta s méteres gyűrődések ráncai mutatták, hogy milyen hatalmas erők alakítják képükre és hasonlóságukra Földünk arculatát. Az agyagréteg alá csúszott kavicstakaróból igen érdekes, kovasavval átitatott, szaknyelven szólva opálosodott fadarabok kerültek elő. Ezeknek részletes megvizsgálása, pontos meghatározása a növényi kövületekkel foglalkozó szaktudósaink feladata lesz.

Az erősen zavart, egymásra csúszott rétegek itt bizony nehéz feladat elé állították a geológust, aki megpróbálta kibogozni eredeti fekvésüket és elhelyezkedésüket.

A Majális-utcai óvóhelyről menjünk most át a szemközt fekvő Kerekdombra, amely ott emelkedik a vasúti műhelyek háta mögött, sok fejtörést okozva geológusnak, földrajztudósnak egyaránt. A domb teteje 390 méter magasságban van a tenger színe felett, míg ha a Nádas partjáról kapaszkodunk fel rá, 50 métert kell felfelé másznunk a gyepes martokon. A Kerekdomb tengerszín feletti magassága elárulja, hogy csaknem egy magasságban van a Fellegvárral (400 m) s hogy a domb tetejét alkotó 25 méter vastag kavicstakarót a hajdani Ős-Szamos terítette szét. A kavicstakaró alatt találjuk meg ugyanazt a miocén korú agyagot, mellyel a Lélektani Intézet kertjében találkoztunk.

Hatalmas, több ezer személyes óvóhelyet építettek ide a MÁV s a folyosószerű vájatok mélyén behatoltak a domb szívébe. A feltárt szürkés-színű miocén agyag az eddigi irodalmi adatok szerint szerves lények marad-

ványaiban, tehát állati és növényi maradványokban általában szegény. Annál nagyobb volt örömöm, amikor a bányamester jóvoltából egész sereg csontdarab került elő, amelyeket az agyagban találtak a munkások.

A csontok már első pillantásra elárulták, hogy egy kihalt emlősfajta maradványairól van szó. Közelebről is megvizsgálva őket, láttam, hogy a csont szövete igen szivacsos, durván sejtes. Ez a jellemvonás azt árulta el, hogy tengeri emlősállat, ceféle lehetett az az állat, amely a hajdani tengerpart agyagjába temetődött. Különösen érdekes volt egy eléggé épen megmaradt csigolya, s ez segített ahhoz a megállapításhoz, hogy valószínűleg ugyanolyan cefféléről van itt szó, mint amelyet dr. Koch Antal egyetemi tanár 1899-ben írt le a Földtani Közlöny hasábjain. Koch professzor őscsontmaradványai a Házsongárdból, pontosabban a Görögtemplom-utcából kerültek elő, ugyanabból a mediterrán (tehát felső, azaz fiatalabb miocén) rétegből, melynek áteellenes folytatása a Kerekdomb szürke tállyagja. Vizsgálataim szerint a Kerekdombon előkerült csontok a Berardiopsis nemhez tartoznak s érdekes világot vetnek városunk hajdani földtani felépítésére.

Őslénytani szempontból még figyelemreméltóbbak az ugyaninnen előkerült növényi maradványok. A csak csekély mértékben elszenesedett fa törzs rostjai még szabadszemmell is jól felismerhetők. Fehérszínű kagylóhéjtörmelék is akadt az agyagban, fészekszerűen települve, ennek meghatározása azonban lehetetlen feladatnak bizonyult. A növényi maradványok pontos meghatározása most van folyamatban, s reméljük, ennek eredménye is hozzájárul városunk földtani múltjának megvilágításához.

A városi vagy közvóhelyek között különösebb érdeklődésre tarthat számot a Donát-út végén épített sziklabarlang, melynek az lett volna a rendeltetése, hogy a Szabadság-téren lévő Mátyás-szobrot megóvják általa a légi támadásoktól. Az óvóhely építését a városi mérnöki hivatal, eléggé helytelenül, geológus szakértők előzetes megkérdezése nélkül kezdte meg, s így elállott: ez az eset, hogy a felső kemény durvamész-réteget elérve, csak költséges és fáradságos, robbantást is igénybevevő munkával tudták a szükséges magasságú óvóhelybarlangot (pincét) megépíteni. A munkálatok során sok érdekes ásványtani és őslénytani lelet került felszínre. Ezek közül megemlíthetjük azt a szép ásványsorozatot, mely pirit, calcit nyomokban arragonit és főleg igen szép cölestin (stroncium szulfát) kristályokból állott. Egy repedésmenti hajdani hőforrás jelenlétére vallanak ezek az ásványok. Különösen érdekes az ugyaninnen előkerült, aprócska diszkoszokra (mentolos cukorkákra) emlékeztető gipsz ikerkristályok, melyek meglehetősen ritkán fordulnak elő. A felső durvamész robbantásakor sok Halitherium (ősi emlősállat, a mai szirénák rokona) bordatöredék, valamint egy Charcharodon nevezetű őscápanak foga is előkerült. Azok, akik a Bácsi-torokba vagy az Angyal-kúthoz kirándulnak, útközben könnyen megtekinthetik ezt a tanulságos feltárást.

A három óvóhely földtani érdekességein kívül legyen szabad még röviden megemlíteni azokat a földtani, illetőleg állattani és archeológiai leleteket, amelyek ugyancsak az elmúlt év folyamán kerültek elő városunk területéről. A Szabadság-téren végzett régészeti ásatásokkal kapcsolatban egy római tűzhely maradványaiból, valamint általában a római rétegből igen sok csigaház került elő. A csigaházak a ma is élő éticsiga (*Helix pomatia*)

és rokon fajtáihoz tartoztak. Nagytömegű előfordulása azzal magyarázható, hogy a Házsongárd oldaláról lezúduló záporok sodorták őket a mélyebben fekvő Napoca utcáira és tereire. Ez természetes is, hiszen akkoriban a csatornázás bizony még nem vezette le a záporok vizét s a kövezés és aszfalt sem gátolta a talaj elhordását. Egy római korú tűzhely szándarabkáinak elemzése azt mutatta, hogy Napoca lakói mogyorófavá tüzeltek s alighanem vaddisznó forgott a nyárson, mivel egy vaddisznóagyar is előkerült a konyhahulladék közül.

A június 2-i bombatámadás alkalmával a kardosfalvi téglagyár mögött fekvő egyik szántóföldre is esett egy sorozat közepes méretű bomba. Ezeknek tölesérei több méter mélységben felszakították a pleisztocén (tehát jégkorszakbeli) agyagokat. Fehéres színű mészkögümmök kerültek itt elő. Különösen érdekes volt az a tény, hogy a robbanásnál keletkező magas hőmérséklet és nagy nyomás valósággal átalakította az agyagot, olyasféle átalakult (metamorfikus) természetű kőzetdarabkákat hozva létre, mint amilyenek a tűzhányók hatására képződnek vulkáni vidékeken.

Végezetül említsük meg azt is, hogy az óvóhelyek építéséhez szükséges kavics fejlése közben akadtak rá arra a kelta temetőre, amelynek leírását az *Erdély* 1944. évi 5. számában olvashatjuk.

Az óvóhelyek tudományos érdekességeinek feldolgozása csak egy részét alkotja annak a roppant kérdéstömbnek, melyet a második világháború harcai vetettek fel a természettudományok terén. A hadviselés földrajza, a hadigeológia mind évtizedek megtesztelt munkájával igyekszik majd feldolgozni a birtokába jutott értékes anyagot, remélhetőleg nem egy új háború, hanem egy eljövendő hesszú, békés időszak számára.

Hisszük, hogy ez az időszak kedvező lehetőségeket fog majd biztosítani a külföldi „hosszú-távú turistáskodás” számára is. A határok talán nem állítnak majd áthághatatlan sorompót a természet szépségeit kedvelő ember elé s így a turista „életér” beláthatatlan mértékben bővíülhet ki.

* * *

Óvóhelyről-óvóhelyre rándultunk ki 1944 nyarán. Utunk, ha rövid is, de tanulságos volt, s hogy az *Erdély* hasábjain is megemlékeztünk róla, annak oka az, hogy a természetjárónak elsősorban is saját portáját, „háza táját” illik megismernie, különösen akkor, ha történetesen túravezetésre vállalkozik, vagy éppen idegeneket kalauzol városunkban. Egy kis „mellényzseb-geológiának” pedig sohasem szabad hiányoznia a természetjáró tarsolyából, még akkor sem, ha történetesen egy óvóhely földtani érdekességeiről van éppen szó.

Iff. Xántus János

Turista notesz

• Ezidén már harmadszor jártam az Árpád-csúcson és a Kis-Magurán. Vonzott, csábított turista életteremnek az a része, mely eddig hosszú éveken át megközelíthetetlen „senki földje” volt.

Mindhárom alkalommal érdekes megfigyelésekre nyílt alkalmom a kis turista noteszem kitépelt lapjait szeretném most itt bemutatni természetjáró társaimnak. Apró természettudományos megfigyelések ezek, szerény „adalékok” Kolozsvár közvetlen környékének ismeretéhez.

1. Érdekes hegyomlás a Bükkben

Első alkalommal az ENKE népes mezőnyével vágtunk neki az útnak. A bükkerdei volt menedékház mellett még halomra rakott tányéraknak és tűzérési lövedékek hirdették a felettünk elvihartzott nagy időket. De nemcsak a történelem kereke lendült nagyot a táj felett. Az örök változások jegyében álló természet is meglepetéssel szolgált azok számára, akik figyelemmel kísérték örökszép arculatát. A *Rajka-forrástól* nem messze, a *La Coaste* oldal *Büdös tavánál* hatalmas méretű hegyomlás tárta fel a Feleki oldal földtani titkait. Mintegy 80 m hosszú és 50 m széles sávban indult meg itt a hegy, felszínre hozva a föld gyomrának földtani érdekességeit. A „Feleki homokkövek”, meszes márgás rétegei csúsztak itt meg, valószínűleg nagyméretű beázás következtében s a lezúduló földtömegek szinte teljes egészében maguk alá temették a turisták által jól ismert *Büdös tavat*. Hatalmas Feleki gömbök kerültek itt a napvilágra. Egyesek közülük 120 cm átmérőjűek. Nagyon gyakoriak az összenőtt iker-gömbök is. Ezeknek átmérője meghaladja a 2 métert. A csuszamlás olyanformán történt, hogy a lejtő közepe táján egy kis padka kepződött. Ezen a padkán több konkrét feleki gömb állapotodott meg. A padmaly peremén vékonyka forrás fakad. Vize állandóan áztatja az alatta lévő rétegeket s így kisebb, másodlagos csuszamlások napirenden vannak ma is. A nedves, vizenyős lejtőt belepte a martilapú (*Tusilago farfara*), mely olyan kedvező tenyészeti feltételeket talált itt, hogy leveleinek átmérője gyakran eléri a 26—30 cm-t is. A leveles palák és hatalmas konglomerát-tömbök között kidöntött nyírfák sudara jelzi a lezúduló földtömegek roppant erejét.

Hogy a jelenség lefolyásáról némi képet alkothassunk magunknak, pontosan járó stopper óra segítségével megmértük azt a sebességet, mellyel a hatalmas gömbök lezúdulhattak a hegyoldalon. A padmalytól számított 30 méteres távon, 35°-os lejtőt tételezve fel, elindítottunk egy 50 cm átmérőjű gömböt. A 6 mp alatt megtett út azt mutatta, hogy a gömbök középértékben 18—20 km óránkénti sebességgel zudulhattak lefelé. Természetesen a lejtőről induló, még hatalmasabb gömbök sebessége a lejtő alján elérte a 70—80 km-es gyorsvonati sebességet is.

A Rajka-forrás földesuszamlása tájképileg is igen érdekes s megérdemli, hogy erre járó turistáink felkeressék a Bükknek ezt a geológiai sajátosságát.

X. J.

(Folytatjuk.)

HÍREK

Halottaink. *Sándor József*, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnöke 1945. június 7-én 93 éves korában meghalt.

Sándor Józsefnek fő életműve az EMKE volt. Mikor ennek kebelében 1889-ben felvetették az EMKE Kárpátosztály megalakításának gondolatát, ennek megvalósíthatása érdekében Sándor Józsefet — az egyesület akkori főtítkárárt — egyhónapos tanulmányútra küldték. Sándor József a Magyarországi Kárpát Egyesület szervezőtének, alkotásainak tanulmányozása során bejárta a Magas Tátrát. Ez az út az önálló Erdélyi Kárpát Egyesület gondolatát érlelte meg lelkében. Ennek eredményeként a kolozsvári városháza közgyűlési termében 1891. január 12-én megtartott alakuló közgyűlésen Sándor József előterjesztése után megalakult az Erdélyi Kárpát Egyesület.

Sándor József az egyesületnek alapító-tagja, alelnöke volt, majd érdemei elismeréséül az egyesület tiszteleti tagjának választotta. Csodálatos munkabírást az EMKE felvirágoztatására szentelte, de az Erdélyi Kárpát Egyesület, a természetjárás iránt soha sem szűnt meg érdeklődni.

Az egész életén át demokratikus szellemben dolgozó Sándor József emléket hálás kegyelettel őriz meg az Erdélyi Népi Kárpát Egyesület.

Dr. Ferenczi Sándor, a kolozsvári unitárius főgimnázium természetrajz tanára 1944. április 7-én meghalt a Sopron melletti narcokban.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület alapító tagja, választmányi tagja, folyóiratának, az Erdélynek 1933—35-ben szerkesztője volt. Kiváló természetjáró, a Tordai-hasadék szerelmese volt. Különösen az állatvilág életének titkait kutatta nagy szeretettel.

Emlékét kegyelettel őrizzük meg.

(T. J.)

Forrásaink közül május havi beszámolóink óta fölkerestük a feleki, nyíres melletti *Rákóczi-forrást*. Öt év után, mióta nem láthattuk, teljesen ép állapotban láttuk viszont, pedig számoltunk azzal a lehetőséggel, hogy az időszaki patak baloldali martjában, omladékos földben épült forrás időközben magától is beomlik, de a legutolsó átépítés fényesen kiállotta a próbát. Mai alakjában *Petró István* építette 1935-ben.

Meglátogattuk az *Eke-forrást* is a szeliceai erdőben, az úgynevezett Hűvösvölgy (Recea) felső szakaszában. Tűrhető állapotban van, csak a forrást takaró elülső kőlap nincsen a helyén, előtte fekszik a földön. Egy szeliceai földműves gazda azt mondotta, a katonák szedték le, hogy itathassanak benne. Így akogyan most van, nincsen megóva a bepiszkolódástól és attól, hogy átlatok férközhessenek hozzá. Ezt a forrást különben 1933-ban *Miháli László* dokánygyári tisztviselő, *Petró István* építési rajzoló és *Brüll Emánuel* ref. kollégiumi tanár építette meg előbbi igen tartós formájában. Két nagy kőlapon kívül (az alant folyó szakadékos patakmederből került ki) még sok kisebb-nagyobb kődarab került rája, ezeket a forrás közelében talált iszapos sár és ennek hegyébe rakott gyeptéglafogta össze és tartotta együtt. Az így keletkezett halom igen rövid idő alatt természetes képződménynek tetszett. Érdemes volna a forrást régi alakjában helyreállítani, nem kerülne sok időbe- és fáradságba.

Elmentünk végre a *Páter-forráshoz* is, ahová az Árpád-esúcsról nem könnyű leereszkedni, ha nem akar az ember nagyot kerülni, mert egy szűk vízmósás vezet le hozzá eléggé kanyargós úton. Azzal ijesztgették az embert, hogy oda nem tanácsos elmenni, mert a háború alatt néhány száz német katonaló tanúja volt, közülök nagyon sok ott

pusztult el, tetemük még most is megfertőzi az egész környék levegőjét. Mégis elmentünk, hogy saját szemünkkel győződjünk meg róla; örömmel tapasztaltuk, hogy egyetlen szó sem igaz az egészből. Illetőleg annyi mégis igaz, hogy lovak valóban voltak, sőt vannak most is a forrás melletti legelőn, ezek azonban Csürülye gazdáinak lovai, mert ez a terület a falu katarához tartozik. Magában a faluban igazán voltak harcok, a rokkant pásztor előadása szerint a falu déli végében orcsok voltak, az északon németek hosszabb időn át, de a Péter-forrás szoros völgyében egyik sem volt, nehéz is lett volna lenniök, mert az Árpád-esücs, vagy a Kismagura felől embernek, állatnak nehéz az út és körülményes. Mikés felől pedig a szűk völgyön át ingoványos-süppedékes a két hegyoldalról gyorsan odacmló esővíz miatt.

A pásztor igen megörvendett a turistáknak, akik öt év után elsőnek keresték föl ezt a rejtettebb forrást. A csürülyeiek *Flämándá*-nak, vagyis Éhes-nek nevezik, mert ha evés után iszik belőle az ember, egy félóra múlva ismét éhes lesz. Viszont azonban, ha éhes és belőle iszik, egyidőre jóllakottságot érez.

A vidéki sportegyesületeket, különösen azokat, amelyek turistasággal is foglalkoznak, elsősorban pedig vidéki osztályainkat kérjük, hogy terveikről, kirándulásaikról, egyesületük életének nevezetesebb mozzanatairól, egyes figyelemre méltó természeti jelenségekről rövid beszámolóban időnként értesítsék szerkesztőségünket, hogy mi is tájékoztathassuk olvasóinkat az erdélyi sportélet és természetjárás jelentősebb megnyilvánulásairól. Mindegy akad valaki, aki ezeket a beszámolókat alkalmilag szívesen magával hozza és kézbesítésüket vállalja. Ha ilyen pillanatnyilag nem

akad, a posta is megteszi. A szerkesztőség címe: Kolozsvár, Jókai-utca 2. II. Hivatalos órák: naponként d. u. 3-tól 7-ig.

Kirándulás a Kelemen-havasra. Marosközéki osztályunk f. év augusztus hó 18-án indul Marosvásárhelyről egy hatnapos túrára a Kelemen-havasokra. Útirányuk: Palotailva, a Dregus-ház, Tengerszem, Pietrosz, Tiha, Ruszka, Braducson, stb. A kirándulással kapcsolatosan újból felavatják a Bánffy-féle menedékházat, mivel lejárt az uradalom gondnokságával kötött öt éves bérletük s azt most meghosszabbították.

Sajnos a központunkhoz küldött meghívás későn — lapzártakor — érkezett meg. Örömmel vettük e túra hírért, mert ez a marosközéki osztály élniakarásának újabb bizonyítéka. Igéretet kaptunk a résztvevőktől, hogy részletes beszámolót fognak küldeni a túráról az Erdély részére.

Szabó T. Attila és +Gergely Béla:
A Kolozsmegyei Borsavölgy helynevei:
Kiadta az Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1945. 208. 1.

Ez a könyv méltó folytatása annak a nagyjelentőségű munkatervnek, munkának, melyet dr. Szabó T. Attila tanítványaival évek óta hangyaszorgalommal végez. Ennek Kalotaszeg helyneveiről megjelent kötetét folyóiratunkban már ismertettem.

E munkában, amint az előszóban Szabó T. Attila írja, ő „a tanár állít emléket a korán elköltözött, hűséges tanítvány és a fáradhatatlanul kutató munkatárs sírja fölé”, — Gergely Béla sírja fölé, kinek nagy része volt e könyv adatainak összegyűjtésében.

A Válaszútnál a Kis-Szamosba ömlő Borsapatak völgyének 19 községe közül különösen Solyomkő és Válaszút községet látogatják gyakran természetjáróink. A borsavölgyi kirándulásokra való szellemi előkészületként nagy haszonnal forgathatják a könyvet kirándulóink. (T. J.)

EGYESÜLETI ÉLET

Menedékházaink. A sok kedvezőtlen hír után végre egy jóról is beszámolhatunk. A Hargitán 1350 m-nyi magasságban épült *Űz Bence menedékház* sértetlenül érte meg a háború végét, az oly sok pusztulást okozó vihar nem jutott föl odáig. Ezt írta meg *Császárr* Bálint vármegyei aljegyző, sőt azt is, hogy *Lőrincz* Ferenc v. csikszeredai polgármester és helyettese, *Biró* Dénes gondoskodásából gondviselője, felügyelője is van a háznak.

Mindazonáltal jó volna az illetékeseknek a csikszeredai osztályt meglátogatni, a szervezés eddigi munkáját számbavenni, ha kell irányítani, a menedékház használatba vételéről tanácskozni. Sok olyan kérdés van, amelyet személyes találkozás folyamán egy-kettőre meg lehet oldani, míg levelezés vagy üzenetek útján lassan, nehézkesen, vagy egyáltalában nem lehet eligazítani.

A zilahi osztály Meszesen épült, de csak felében kész menedékházát a telekkel együtt Zilah város óhajta megvásárolni ugyanesak turistacélokra. Ilyen értelemben tett ajánlatot ügyésze útján, egyesületünk azonban — igen helyesen — nem mutat semmi hajlandóságot az eladásra. A tárgyalások abban az irányban folynak, hogy a város fejezze be az építkezést, ennek fejében meghatározandó időre bérletként használhatná a menedékházat. Elképzelhető volna olyan megoldás is, hogy a ház a telek értékének és az építésben való részvételnek arányában közös tulajdona volna az egyesületnek és a városnak, jövedelmében is ilyen arányban részesednének. Hogy az egyesületre nézve melyik előnyösebb a két megoldás közül, azt egyelőre nem lehet tudni, mert semminemű számítási alappal nem rendelkezünk; az első minden-

esetre biztosabb, ha esetleg kevesebbet juttat is a másodiknál. A második hoztat ugyan szép jövedelmet, ez azonban sok mindentől függ, többek között olyan körülményektől is, amelyekre semmi befolyásunk nem lehetne.

A *Tordai-hasadék* menedékházáról Reschner Gyula számolt be a június 23—25-iki kirándulás alkalmával látottak és hallettak alapján. A molnároktól kapott értesülése szerint a hasadéokban és környékén körülbelül négy hétig voltak harcok; magában a hasadéokban orosz csapatok állomásoztak, míg a Kövesbércet németek tartották megszállva. Ezeknek a harcoknak a maradványait és hulladékait a román hadsereg összeszedette, külsőleg csak egynéhány löcsontváz és a csupasz menedékház emlékeztet a közelmúlt időre.

De azért nem árt egy kis óvatosság a tisztogatás után sem, itt-ott, a rejtettebb zúgokban még lappanghat egyésmás, amint hogy odament a Kövesbérce lejtőjén és nagy-kiterjedésű fennsíkján ők is két kézigránátra és egy tányéraknára bukkantak. Nem lehet tudni, hogy használhatatlan és ártalmatlan darabok-e ezek, vagy pedig még bennük leselkedik a halálos veszedelem és csak alkalomra, könnyelmű emberre vár, hogy rémületet keltsen.

Ez az óvatosság indokolt és ajánlható mindenütt, ahol a háború hosszabb-rövidebb ideig megfordult.

A menedékház kívülről és megszűszebről elég jó állapotban van, csak belépve fájdul meg a szívünk a tapasztaltakon. Nem maradt meg egyetlen ajtaja, ablaka sem, nem maradt egyetlen bútordarabja, felszerelési tárgya sem. A molnárok azt mondják, hogy a szomszéd falubeliek herdták szét rendre-rendre. Az 1. számú szobának még az ajtókeretét és félfáját is kitépték a fal-

ból, a jégszekerényt meg darabokra zúzták, ha már el nem vitték. A négy filegória közül az egyik összeomlott, a másik három áll még, bár egy kissé megrongált állapotban.

A jelentéstevő szerint az egyesületnek sürgősen gondoskodnia kellene arról, hogy magát az épületet a további pusztítástól és pusztulástól megóvja, és kísérletet tegyen arra, hogy az elhordott fölszerelésnek legalább egy részét visszaszerezze. Jó volna az egyetlen bejárattal lezárni (ajtóval ellátni vagy beszegezni), a házat addig is, míg módjában lesz rendbehozni és rendeltetésének átadni, a legközelebb lakó molnár gondviselésére bízni, ha elvállalja. Mert ha ez nem történik meg, könnyen megeshetik, hogy a tetőt is leszedik róla, amint leszedték pl. nem is olyan régen a Plecskavölgyben, a Szent János-kút közelében a pásztorháznak egész fedelét és tetőszerkezetét.

Nyári kirándulásaink. Előző számban bejelentettük már egyesületünk tagjainak és olvasóinknak, hogy nagyobb, távolabbi kirándulásokról egyelőre le kellett mondanunk, minthogy a hazafelé tartó hadseregrészek miatt a közlekedési viszonyok még az eddiginél is jobban megnehezítik, sőt valósággal megakadályozzák terveink végrehajtását. Hogy ez a kényszerű szünet, illetőleg szűk térre való korlátozás meddig fog tartani, azt bizony senki sem tudja megmondani. Nem tétünk okosabbat, mint hogy türelmesen vagy türelmetlenül — kiki természete szerint — várjuk a turistaságra kedvezőbb idők és körülmények eljövetelét.

Még a városunk környékére tervezett utaink mindenikét sem tudtuk megtenni, vagy nem úgy és nem annyira, amennyire a tavaszi első kirándulások látogatottsága után biztosan számíhattunk. Sőt joggal reméltük, hogy ez a szám még emelkedni is fog, hiszen a természet igaz barátai lakásba zárva, óvóhelyre

kényszerülve oly sokáig nélkülözték az erdőt, a csöndet és a friss levegőt. Hogy nem így történt, annak egyesegyedül a természetjárásnak egyáltalában nem kedvező idő az oka. Sokan, akik magukat és otthonukat meg akarják óvni minden meglepetéstől, azt mondják mostanában, hogy mindenütt jó, de legjobb otthon.

Június második felében és július folyamán megtartott kirándulásaink a következők voltak:

Június 23-án délután *Reschner Gyula* egy négytagú társaságot vezetett a Tordai-hasadékba a Mikesztetőn, a mikesi erdőn, Komjátszeg és Tordatúr nyugati határán és a Kövesbércen át. Ennek az útvonalnak az az előnye, hogy sehol sem viszen falun át, emberlakta helyet is csak a Mikesztetőn áthaladva közelít meg. A háború alatt sokhelyt kiirtott és új utakkal keresztülkaszul szabdalt erdőben a társaság letért a rendes útról, emiatt a hasadékba egy órai késéssel $\frac{1}{2}$ 10 órakor érkezett meg a szép, holdvilágos estében. A földült és kifosztott menedékház helyett a turistáknak régi ismerőse és jó barátja *Pop Stefan* molnár gazda szívesen adott szállást a szénapadlason, sőt finom, fehér kalácsal is megvendégelte a társaságot. Láthatóan megörvendtek egymásnak és kölesönösen elmondták egymásnak élményeiket és tapasztalataikat; volt is mit, hiszen öt hosszú év után keresték föl újra turistáink ezt az egykor oly gyakran látogatott tájat.

Másnap, 24-én megmászták a Királyerdőt, végigmentek a hasadék déli peremén a kápolnáig, onnan az erdőn át vezető úton visszatértek a malomhoz. Ebéd után hárman átvergődtek a hasadékra is, amelyet az 1940. május havi nagy árvíz — elcsodorva minden hidat és összezúzva minden utat — járhatatlanná tett. 25-én korán reggel indult vissza a kis csapat, kb. ugyanazon az

úton, amelyen odafelé is ment, délre kaza is érkeztek.

Június 24-én *Matejovics Antal* vezetésével egy tíztagú társaság a Gorbó-völgyön át az Eke-forrást kereste föl, onnan a Kismagurára is ellátogattak, aztán a Mikestetőn és a Bükkön át haza. A megtett út hossza kb. 24 km.

Július 1-én útjelző kirándulást vezetett *Károlyi Béla*; a Szent János-kúttól a Majláth-kútig vezető utat jelezték újra, illetőleg frissítették föl és egészítették ki kék jelzéssel. Részt vettek benne 13-an. A megtett út hossza kb. 16 km.

Július 8-án a kedvezőtlen idő miatt még helyi, környékbeli kirándulás sem volt, pedig erre a napra autós kirándulás volt tervbe véve a Tordai-hasadékba.

Július 15-én az előző napi nagy zápor csak két kisebb kirándulást tett lehetővé. Az egyiknek útja ez volt: Szent János-kút, Cérnaforrás, Szent János-kút, Bükk. Vezető *Papp Irén*, résztvevő 9, az út hossza 16 km. A másik kis, öt tagból álló csapat a Donát-úton és a Szamosparton haladt végig, amíg fürdésre alkalmas időt és helyet talált. Vezetője *Czirják Károly* volt, az út hossza 10 km.

Július 22-én, az idei eddig legmelegebb vasárnapon nehezen verődött össze az a 9 tagú társaság, amely *Matejovics Antal* vezetése mellett elindult az erdő felé. Már a kora reggeli órákban olyan hőség volt, hogy nem nagyon csodálható, ha a csapat a Mailáth-kúthoz (kb. 8 km.) csak dél tájára jutott el. Ebéd és hosszabb pihenő után is csak a Mikestetőre gyalogolt el a társaság. Az egész út hossza kb. 20 km volt.

Július 29-én már nem volt olyan nagy a meleg, enyhítette, különösen a városon kívül, a magasabban fekvő helyeken a kellemesen fújó nyári szél, de mert egész héten át

perzselt, izzasztott a szokatlan hőség, csak heten vállalkoztak a Mailáth-kút, Árpád-csúcs és Páter-forrás fölkeresésére. Ezt a forrást most látogatták meg a turisták öt év után első ízben. Vezető *Balázs Gyula* volt, az út hossza 24 km.

Az ENKE tisztikara címen 2. számunkban közöltük egyesületünk tisztikarának és választmányának névsorát. Tekintve azonban, hogy egyesek akadályoztatásuk miatt e tisztségükkel járó teendőket eddig elvégezni nem tudták, továbbá mivel némely tisztség betöltetlen maradt, a július havi választmányi gyűlés felhatalmazta a tisztikart, hogy mind a helyettesítéssel, mind a kiegészítéssel bízson meg arra alkalmas tagokat, hogy addig is, amíg a közgyűlés őket e tisztségükben megerősíti, legyen, aki ellátja e munkakört. Az augusztus 10-i tisztikari gyűlés az alábbiakat bízta meg:

Könyvelő: *Olajos Irma*.

Könyvtáros: *Nagy Miklós*.

Házigazda: *Károlyi Béla*.

Turista-szakosztályi h. titkár: *Németh Mária Kornélia*.

Propaganda-szakosztályi h. titkár: *Gudor Ida*.

Gazdasági-szakosztályi elnök: *Timkó Ernő*,

alelnök: *Balázs Gyula*,

titkár: *Papp Irén*.

Műszaki-szakosztályi h. titkár:

Fritsch Ferenc.

Választmányi tagok:

Czirják Ilona,

Czirják Károly,

Czirják Netti,

Pázsint Imréné,

Schwartz Hermann,

Seprődi Erzsébet,

Szakács Béláné.

Az imént felsorolt tisztikari tagok tisztüknél fogva hivatalból tagjai a választmányoknak.

PÁLYAZAT
KIRÁNDULÁS LEIRÁSÁRA.

Az Erdélyi Népi Kárpát Egyesület ifjúsági pályázatot hirdet kirándulás leírására. A pályázat feltételei a következők:

1. A pályázat tárgya az 1945. év nyarán megtett bármely. az ország területén belül vagy kívül megtett kirándulás leírása lehet. Egy ember több munkával is részt vehet a pályázaton.

2. A pályamunka terjedelme legfeljebb 12 írott, vagy 6 gépelt ívlapnyi lehet. A levélnek csak egyik lapjára szabad írni.

3. A pályázaton részt vehet minden 21. életévet az 1945. év folyamán be nem töltött ifjú, akár tagja az egyesületnek, akár nem.

4. A pályázat jutalma a következő:

I. jutalom: 5000 lej és az Erdély folyóirat 1945. évi folyama.

II. jutalom: 3000 lej és az Erdély 1945. évi folyama.

III. jutalom: 2000 lej és az Erdély folyóirat 1945. évi folyama.

IV—V—VI. jutalom az Erdély folyóirat 1945. évi folyama és 1—1 turista vonatkozású könyv. A díjazott pályaművek közlési joga az egyesületé.

5. A pályamunkákat jeleigés levéllel kell beadni, vagyis a szerzők nevüket rejtsek zárt borítékba, a borítékra és a pályamunka fejére írják rá ugyanazt a jellegét.

6. A munkák beadási határideje 1945. szeptember 15-e, mindazonáltal a középiskolai ifjakra való tekintettel azzal az engedelménnyel, hogy abban az esetben, ha az iskolai év nem kezdődne meg szeptember 15-éig, ezek munkájukat az iskolai év megnyitása után egy héttel nyújthatják be az egyesület titkári hivatalába (Jókai-utca 2. szám, II. em.).

7. A bírálóbizottság az Erdély c. folyóirat szerkesztősége; döntését 1945. október 1-én, illetőleg a határidő lejártá után két héttel hirdeti ki.

Kolozsvár, 1945. június hó 22-én.

Az Erdélyi Népi Kárpát Egyesület
Elnöksége.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Olvasóinkhoz. Lapunk szerkesztői és egyesületünk vezetői mindent megtesznek, hogy az Erdély útján a turistaság általános eszméit és időszerű kérdéseit, híreit tolmácsolja olvasóinak. De folyóiratunkat folytatni csak akkor tudjuk, ha lapunkra többen, sokkal többen fizetnek elő és ezzel hozzásegítenek a nyomdai költségekhez, amelyek első számunk óta is emelkedtek. Akik a mai nyomdai árakkal tisztában vannak, nem sokallhatják előfizetési árainkat.

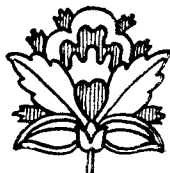
Kérjük vidéki osztályainkat, ahová 1. számunkból példányokat küldtünk eladásra, számoljanak be azokról, közöljék velünk az előfizetők számát s küldjék be az előfizetési díjakat. Addig a 2. számot nem küldhetjük el. Kérjük osztályainkat, hogy lehetőleg ők gondoskodjanak alkalmi utasról, aki megbízólevéllel elviszi tőlünk az osztályoknak járó lappéldányokat.

S. R. Igért beszámolóját a magyarországi turista-életéről várjuk.

A. G. Sajnos, verse igen hosszú s így lapunkban nem adhatunk helyet.

T. S. Sztgy. Levelét megkaptuk. Igen! Néprajzi cikkeket is szívesen közlünk, de legyenek valamilyes vonatkozásban a turistasággal, a honismerettel. Az természetes, hogy lehet erdélyi román népművészeti vonatkozású is. Várjuk!

M—é B—a, Mv. Levelét és túraleírását megkaptuk. A jövő számban hozzuk. Kérünk hozzá fényképfelvételt is

Bartalis István

OLCSÓ
ÉS JÓ!

készruha és mérték-
szabósága Kolozsvár
Egyetem-utca 1. sz.

ANGYAL DROGÉRIA

Cluj-Kolozsvár,
Dózsa-utca 23.

Alapítva: 1910.

FÜLÖP GÉZA

fűszer-, csemege
és gyarmatáru
üzlete

Kolozsvár, Széchenyi-tér 19. szám

Kiadó

Goldstein I.

Kolozsvár, Dózsa György-utca 18

**Textil-, rövid- és
kötöttáru-üzlet**

Major Ilona

Cluj-Kolozsvár,
Str. Deák Ferenc-utca 20.

Mode de dame și tricotaj

Női divat, kötött és textil

Lakását izléseesen festi

MIHÁLY EMIL
szobafestő és mázoló
Horea-út 5, II. emelet

Játékáru
Sportfelszerelési
cikkek

CSEGEZINÉL, Unió-u. 24

DERMATA *bőr- és
cipőgyár c.-t.*

Cluj-Kolozsvár

Minerva

Nyomdai Műintézet Rt. Kolozsvár

Igazgatóság és üzemek: Brassai-utca 7. szám. Telefon: 4-33
Könyv- és papirkereskedés: Szabadság-tér 8. Telefon: 4-34

Könyvnyomda / Könyv- és papirkereskedés

Könyvkiadó és lapkiadóvállalat

Könyvkötészet / Cinkográfia / Vonalozóüzem

Üzletikönyv-gyártás / Borítékgyártás

Domborcímke-gyártás / Bélyegzőkészítés